

НЕСМЪРТОНОСТНИТЕ ОРЪЖИЯ КАТО АЛТЕРНАТИВА В БОРБАТА С ТЕРОРИЗМА

Полковник ст.н.с. II ст. д-р Валентин РАДЕВ

Несмъртоносните оръжия са използвани доскоро основно за полицейски нужди. Идеята за използването им за армейски нужди за първи път е предложена през август 1991 г. в доклад за Концепцията за въздушно-наземна операция¹, подготвяна от командването на центъра за учебно и научноизследователско строителство на Сухопътните войски на САЩ. В този доклад се твърди, че с помощта на несмъртоносно оръжие значително ще се разширят възможностите на САЩ за реагиране в кризисни ситуации без да се разрушава инфраструктурата и без да се настройва враждебно местното население.

В този доклад са сформулирани и основните задачи, които трябва да бъдат решавани в хода на по-широкото използване от войскови формирования на несмъртоносни оръжия:

1. Необходимост от средства за съдържане на потенциално опасни тълпи и средства за възпиране на масово недоволство
2. Необходимост от точно насочвани средства за изваждане от строя на отделни лица, които трябва да бъдат пленени, а не да бъдат убити
3. Необходими системи, които не позволяват проникването на лица в определени зони, както физически бариери, така и системи, въздействащи на организма и предизвикващи дискомфорт или други разстройства
4. Необходими средства за прочистване на сгради от личния състав на противника или от терористи, което е особено актуално при водене на бойни действия в градска среда

¹ Д е н и к и н А. Бескровные войны XXI века. Аналитическая газета «Секретные исследования». <http://secret-r.net/publish.php?p=8>

Преди да бъдат посочени конкретни решения на тези задачи, реализирани в известна степен до настоящия момент, е важно да бъдат проследени основните причини за нарастващата необходимост от използването на несмъртоносни оръжия.

През последните десетилетия на XX век международните анализатори, специалисти в областта, често се вглеждат в състоянието на въоръжението и натрупаните огромни количества от различните му видове, особено по време на Студената война. Наред с популярната теза за възпиращото въздействие на тези военни арсенали и най-вече на натрупаното количество атомно оръжие, все по-настойчиво си пробива път и се налага идеята за безсмислието на продължаващото въоръжаване с нови видове оръжия и допълнителни количества въоръжение². Стига се до прецедента, държава усвоила технологията и създала атомен бомба да се откаже от нея и да пристъпи към унищожаване на инсталациите си.

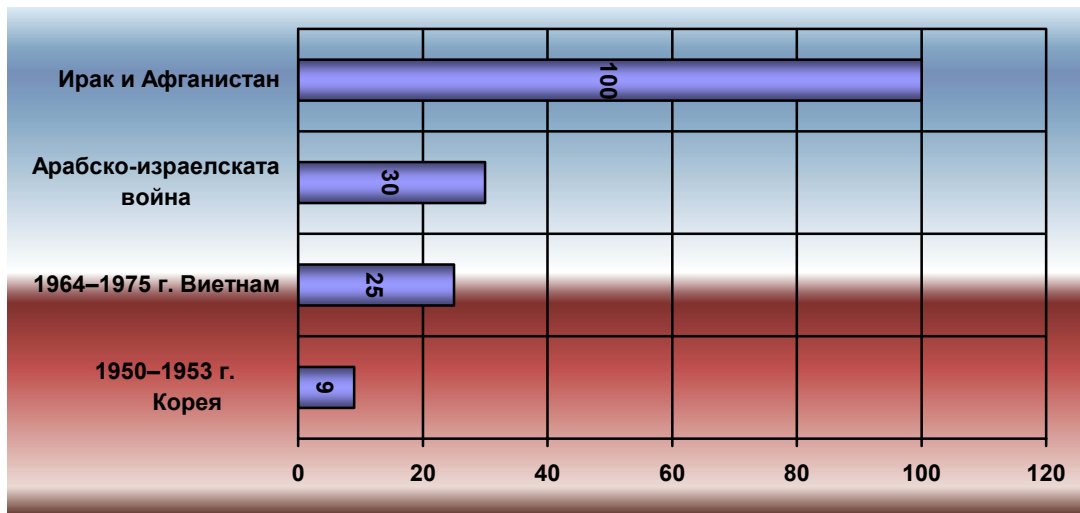
В този период започва и постепенно се разширява кръга на поддръжниците на идеята за по-широко използване на оръжията с нелетално действие, т. нар. Non-Lethal Weapons – несмъртоносни оръжия. Така се стига до Вашингтонската среща на Северноатлантическия съвет през 1999 г., на която несмъртоносните оръжия са определени като *“критически допълнителни способности, необходими в определен момент да посрещнат нуждите на бъдещи операции”*³. В този смисъл може да се твърди, че нуждата от несмъртоносните оръжия се поражда от опита на Студената война и най-вече от огромното количество натрупани оръжия⁴. В момента това количество оръжие е достатъчно да унищожи няколкократно живота на земята. Въпреки това човечеството продължава да изобретява и да прилага във военните конфликти нови видове оръжия,

² Радев В. Несмъртоносните оръжия и съвременния тероризъм. С., бр. 6, 2005.

³ NATO Policy for NLW, 27 September 1999.

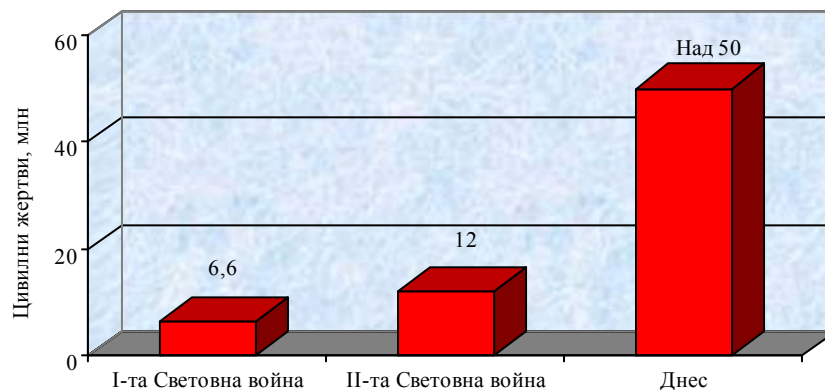
⁴ Davison N. The Development of “Non-Lethal” Weapons During the 1990’s. University of Bradford, UK. March 2007.

чиито брой нараства с ускорени темпове, особено през последните десетилетия, както се вижда от графиката на фиг. 1.

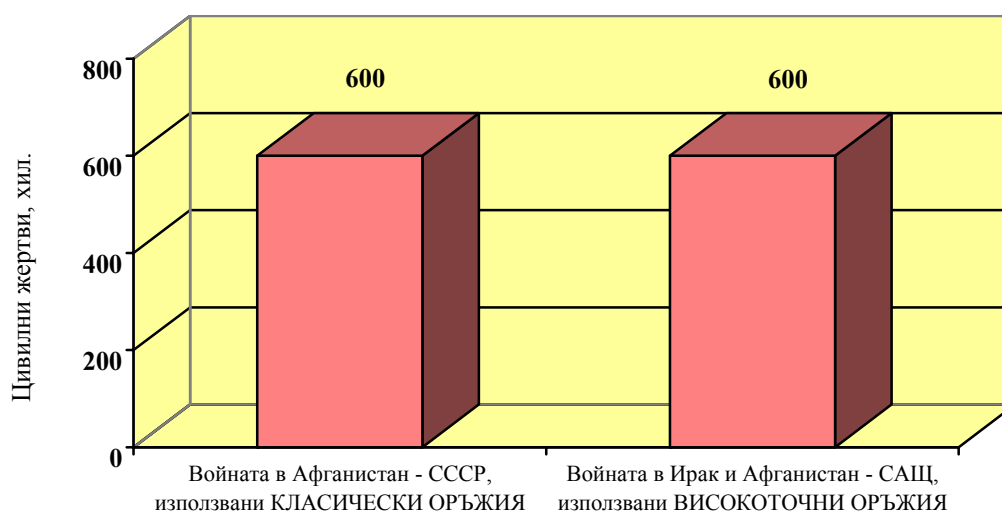
Фиг. 1. Нарастване броя на използваните нови оръжия във военните конфликти

Друга важна причина за нарастване необходимостта от използването на несмъртоносни оръжия е големият брой жертви сред цивилното население, като следствие от използване на класическите оръжия. Този брой нараства скокообразно по време на войните и днес, изправени пред възможността от използването на атомното оръжие, тази заплаха е реална и се отнася до цялото човечество. Тази тенденция ясно се вижда от графиката на фиг. 2.

Фиг. 2. Жертви сред цивилното население

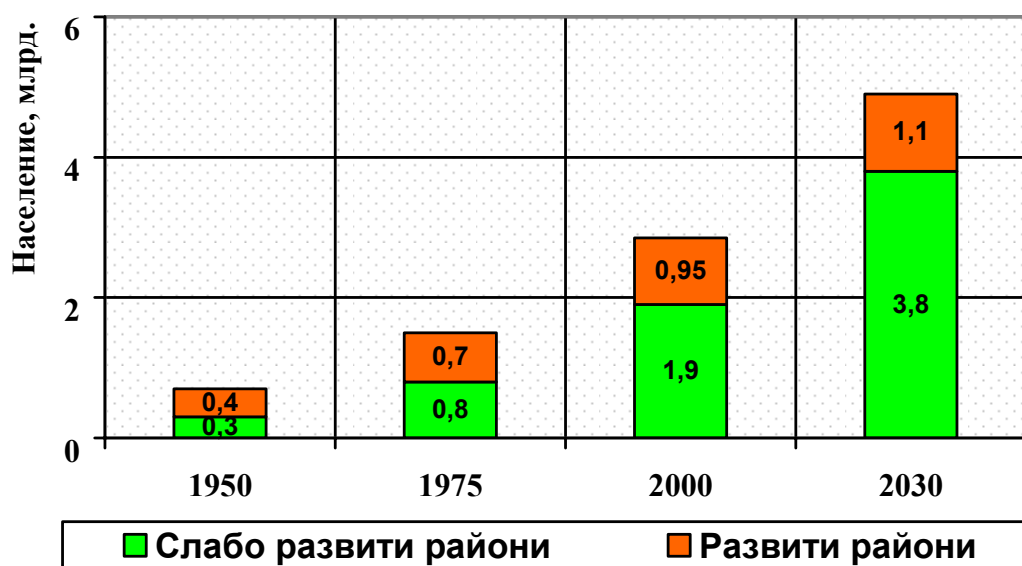
За да се намалят жертвите сред цивилното население и разрушенията на материалните обекти, като паметници на културата, инфраструктура и други, и разбира се по-чисто икономически съображения, през последните десетилетия на миналия век се вложени значителни средства и са създадени редица нови оръжия и системи въоръжения с повишена точност на попаденията в целта. Тези оръжия са придобили гражданственост с названието високоточни оръжия. Трябва да се подчертае, че чисто икономическите цели и донякъде военните цели са постигнати, тъй като е доказано, че поразяващите способности, например на една бойна глава на ракета с увеличаване на масата ѝ два пъти нарастват едва с 40%, а при подобряване на точността ѝ с два пъти, поразяващата ѝ способност нараства с 400%. Въпреки този технологичен напредък и многократното увеличаване на поразяващата способност с използването на високоточните оръжия статистиката показва, че броят на жертвите между цивилното население за жалост остава непроменен – фиг. 3. Както се вижда от графиката, броят на цивилните жертви се запазва постоянен, въпреки че във войните в Ирак и Афганистан САЩ използват значителни количества високоточни оръжия.

Фиг. 3. Тенденция за запазване на броя на жертвите сред цивилното население

Основна причина за запазването на този висок процент жертви сред цивилното население е характерът на водене на бойните действия в последните военни конфликти. Войните каквито и да са те, локални или по-мащабни, се водят във все по гъсто населени места⁵. Процесът на урбанизация съсредоточава населението в големите промишлени центрове, като тенденцията за нарастване броя на населението в градовете е устойчива през последните десетилетия, особено в слабо развитите страни и региони на света – фиг. 4.

Все по-често градската среда е типичната арена на бойните действия⁶. Като се прибави към това и наложилата се асиметричност между воюващите страни и използването на забранени от Женевската конвенция и други международни норми прийоми от терористи или други формирования, картината на бойните действия се усложнява и като правило е наситена с присъствието на цивилно население.

Фиг. 4. Нарастване на градското население в световен мащаб

Практика е терористите да използват вдигнато бяло знаме за устройване на засада или жени и деца като жив щит пред себе си, да

⁵ United Nation Population Division, 2001.

⁶ Б а л е в с к и И. Нелетални оръжия. 2004. <http://asabulgaria.com/modules/content/index.php?id=36>

установяват складове за боеприпаси и взривни материали в училища и болници, да използват покривите им за вертолетни площадки и други⁷. Не само в тези случаи, но и когато срещу силите на реда се използват например автомобил или автобус с цивилни граждани като „жива” бомба, не съществува друг начин тази опасност да бъде преодоляна освен използването на несмъртоносни оръжия.

Друга основна причина за нарастване нуждата от използването на несмъртоносни оръжия е нуждата от съпричастност на месното население към действията на тяхна територия на въоръжените формирования на противостоящите сили. Изключително негативно, дори закрепено в религиозните вярвания и месни обичаи, е присъствието на територията на редица държави на въоръжени хора, дори те да са с подчертано миротворческа мисия или дори да са сили на ООН. Това отблъсква месното население и в голяма степен вреди на създаването на атмосфера на доверие, съпричастност на месните жители към мисията на въоръжените сили на противостоящите сили и не се стига до ефективно взаимодействие. Този ефект на “затваряне” на месните жители и бързото им охлаждане към действията на мироопазващите или мироналагащите сили е проблем, за който военното и политическо ръководство на американските сили търси решение. Един от най-ефективните начини за решаването му е по-широкото прилагане на несмъртоносните оръжия. Както се вижда от фиг. 5 силно дебалансирана е срещата между въоръжените сили и цивилните граждани и такава среща по-принцип има негативен изход и за двете страни. Най-често такива действия остават неразбрани и неподкрепяни от широките маси на месното население, дори въоръжените сили да са действали съгласно директиви на ООН или в съответните с други официални международни договорености.

⁷ <http://www.geocities.com/usaeconomics/0405.htm>

Фиг. 5. Класически сблъсък между въоръжени сили и цивилни граждани

В най-новите изследвания се препоръчва освен по-широкото използване на несмъртоносни оръжия и нови тактически схеми и прийоми, неговото използване заедно с бойното оръжие⁸. Тази теория е все още неразработена напълно и в редица конкретни случаи на прилагане е и спорна. Това е така, тъй като тези, срещу които ще се използва несмъртоносно оръжие, трудно биха схванали разликата между стрелбата с несмъртоносното и стрелбата със смъртоносното (бойното) оръжие. Когато войникът е въоръжен с двата вида доставящи системи, разликата би се усетила след етапа на изстрелването и по-точно след последвалото поражение върху тези, срещу които се използва. Може би по-добра тактическа схема е използване само на несмъртоносно оръжие от противостоящите сили. Още по-добре е, ако несмъртоносното оръжие (доставящи системи, гранати, радари и други) е оцветено в ярки цветове, предварително популяризирани сред населението. Например, несмъртоносното оръжие би могло да е оцветено в светлосин цвят по подобие на сините каски на силите на ООН или в бял цвят – символ на мира, в жълт, в оранжев или в друг цвят. Подобно оцветяване трябва да имат и част от дрехите на войниците - шапка, нараменник от плат в

⁸ <http://press.try.md/view.php?id=20350&iddb=Tech>

съответния цвят или друг елемент на облеклото или снаряжението. По този начин всяко действие на такива войници ще се възприема еднозначно като действие от лица, въоръжени с несмъртоносно оръжие.

Очевидно тази тактическа схема за използване на несмъртоносни оръжия е идеализирана и въоръжените само с несмъртоносни оръжия лица трябва да бъдат осигурени допълнително срещу използване срещу тях на бойно оръжие. Такава защита може да се осигури като те носят и бойно оръжие, но скрито от пряка видимост с невъоръжено око или от втори ешалон, въоръжени с бойно оръжие лица, или по друг начин – от снайперисти, от цивилни агенти или чрез други способности. По този начин, особено в началния период на налагане на подобни тактически схеми на използване на несмъртоносни оръжия, ще има сигурна защита за въоръжени с тях лица срещу действия на терористи или други сили, отвърщащи със стрелба от бойни оръжия или взривявания на заряди.

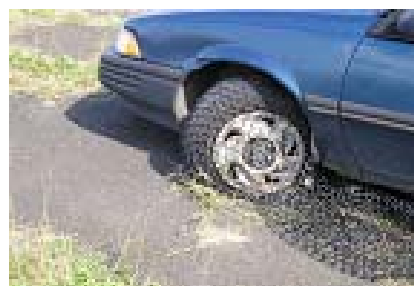
Постепенното преминаване и налагане на по-широко използване на формирания, въоръжени с несмъртоносни оръжия освен, че е много по-приемливо и за двете страни в конфликта, е сигурен и убедителен знак за добронамереност, за съпричастност към цивилното население и гарантирано предпазва на изхода на конфликта да няма убити и тежко ранени. Този на пръв поглед малко идеалистичен подход гарантира и спечелването на страната на противостоящите сили на месното население с хуманността си, която е в унисон със заявената мисия, обикновено мироналагаща или мироопазваща. По-този начин постепенно, но трайно месното население по време и най-вече след края на операцията в голямата си част възниква шанс да е на страната на противостоящите сили.

Понастоящем един от основните проблеми в края на всяка мисия е оставащото негативно отношение в месното население към мироналагащите или мироопазващите сили, тъй като обикновено те

използват бойни оръжия като терористите и техните действия не водят до намаляване на жертвите сред цивилното население, въпреки технологичния напредък и усилията в тази посока.

Трябва да се подчертае, че тези тактико-технически предложения за нововъведение в начина на изготвяне и начина на използване на несмъртоносните оръжия трябва да бъдат проверени в практиката и това обикновено става бавно, тъй като изисква промяна в мисленето и от двете страни на барикадата.

Задължително трябва да се направи уговорката, че в случая не става дума само за несмъртоносни оръжия, предназначени за използване срещу голяма група от хора. Използването и на индивидуални средства за спиране на автомобил с водач “камикадзе” например, с помощта на специални телени или карбонови мрежи, поставяни на пътя на автомобила, които се омотават в неговите колела и го принуждават да спре (фиг. 6), вместо стрелбата с бойно оръжие по камиона, носи положителен заряд с информация към месното население. По този начин това население разбира, че и срещу терористите не се използват бойни оръжия. Именно това в значителна би отнело голяма част от аргументите на терористите за техните действия, целящи и обикновено съпроводени с много жертви измежду целите на тяхната атака. Така търсената от терористите “позитивна нагласа”⁹ сред свидетелите на конфликта към тях значително се редуцира.

Фиг. 6. Мрежи за принудително спиране движението на атомобил

⁹ Д о й ч и н о в а М. *Медии и тероризъм – аспекти на манипулация и убеждаваща комуникация.* С., Сп. Военен журнал, бр. 6, 2006, с. 85.

Нещо повече, по този начин търсената от тях публичност на действията им, обикновено съпроводени с много жертви или заплахи за убийства на заложници, придобива протестен вид на фона на използването от противостоящите сили на несмъртоносни оръжия срещу самите тях, включително. По този начин терористите ще губят обществено внимание, вследствие на което, според изследователите на тероризма, това е най-прекият път към намаляване на тяхното влияние и на техните прояви¹⁰.

Значителна е ролята на медиите в процеса на популяризиране на една такава тактика на по-широко използване на несмъртоносни оръжия, смисъла от използването им и най-вече добрите практики в тази насока. Една от тези практики например е всяко несмъртоносно оръжие, преди да се въведе на снабдяване и използване от въоръжените формирования, участващи в мисии зад граница задължително да е използвано от полицейските сили вътре в страната срещу собствените съграждани¹¹. Това е едно от преките доказателства за безопасността на съответното несмъртоносно оръжие.

Този акцент е особено важен предвид факта, че и днес някои страни, като Англия например, не съгласни с използването на несмъртоносни оръжия в мисии зад граница¹². В този смисъл е от особена важност предварително да бъде доказано безвредното или нелеталното действие на несмъртоносните оръжия и едва тогава те да станат част от задължителното въоръжение на контингентите, изпращани в мисии зад граница.

Тъй като се предвиждат български въоръжени формирования да участват в операции в рамките на предотвратяване на конфликти, миротворчество, поддържане и затвърдяване на постигнат мир само под егидата на НАТО, ЕС, ООН или ОССЕ в съответствие с Устава на ООН и

¹⁰ Пак там, с. 89

¹¹ К о м а р о в К. *Новое оружие испытают на американцах*, 2006.

¹² S a l k e v e r A. *BusinessWeek*, 2003. <http://www.geocities.com/usaecomomics/0405.htm>

нормите на международното право¹³, използването на несмъртоносните оръжия е от особена важност и в голяма степен би подпомогнало постигането на траен успех на тези операции против тероризма и за опазването на мира. За целта през 2005 г. в Министерство на отбраната е създадена “Концепция за въоръжаване (окомплектоване) на българските подразделения с “несмъртоносни оръжия” и тяхното използване”¹⁴. Този акт прави Р България една от малкото страни в Европа, които имат своя Концепция за въоръжаване с несмъртоносни оръжия. Като продължение на това усилие и предписания на НАТО към оборудването на българските въоръжени формирования, изпращани в мисии зад граница, през последните години са закупени първите образци несмъртоносни оръжия – сълзотворни гранати, димни гранати и доставящи ръчни индивидуални системи.

¹³ Д а ч е в З. *Участие на Българската армия в операции за поддържане на мира. С., Сп. Военен журнал, бр. 6, 2004, с. 44.*

¹⁴ *Концепция за въоръжаване (окомплектоване) на българските подразделения с “несмъртоносни оръжия” и тяхното използване. С., МО, 2005.*